

АНОТАЦІЯ

Соловей Д. О. Лінгвокультурна адаптація євангельських текстів для різновікової аудиторії (італійськомовна та українськомовна перекладацькі традиції). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 – Філологія, Київський національний лінгвістичний університет, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2023.

Дослідження присвячено вивченню лінгвокультурної адаптації євангельських текстів для різновікової аудиторії (італійськомовна та українськомовна перекладацькі традиції). Визначено поняття культурної адаптації та її значення у перекладах біблійних текстів. Розглянуто проблеми культурної адаптації при перекладі біблійних текстів. Наукова новизна дисертації полягає в тому, що лінгвопрагматична адаптація синодального перекладу біблійних текстів у різножанровій графічній прозі має перспективи дослідження мовних засобів, стилістичних прийомів, перекладацьких рішень та їхнього впливу на сприйняття тексту, зокрема визначено яким чином графічні зображення, композиція та розміщення тексту впливають на передачу його змісту, та виявлено жанри біблійних текстів, які найбільше піддаються адаптації в графічній прозі та які аспекти жанру змінюються у такій адаптації. Дослідження розкрило нові прошарки значень та способи впливу графічного мистецтва на сприйняття біблійних історій, релігійно-пригодницьких коміксів, притч та окремих біблійних цитат, через оцінку прагматичного ефекту, що досягається такою адаптацією. Висновки щодо особливостей розвитку перекладу релігійних текстів після прийняття християнства та висновки щодо особливостей проблем культурної адаптації при перекладі біблійних текстів можуть стати підґрунтям досліджень лінгвокультурної адаптації сакральних текстів.

Матеріали дослідження можуть бути використані у викладанні лінгвокультурології, стилістики італійської мови, лексикології, теорії і

практики перекладу та інших суміжних дисциплін, а також в дослідницькій практиці студентів під час написання курсових та магістерських робіт.

Лінгвокультурна адаптація у перекладі є однією з ключових проблем, пов'язаних з прагматичним аспектом перекладу, крізь призму якого постає питання про передачу прагматичного змісту слів оригіналу та розгляд прагматичного аспекту перекладу як необхідного для конкретної перекладацької діяльності, адже текст перекладу має бути орієнтованим на аудиторію, що говорить іншою мовою, і ця аудиторія є інтерпретаторами цього тексту. Біблійно-християнський імператив у прагматичному аспекті оригіналу тексту має вагомє значення у перекладі, оскільки мета полягає в тому, щоб викликати у адресатів таку саму реакцію, як і в адресатів, що сприймають оригінальний текст. У ракурсі модально-прагматичного потенціалу та модальних полів частки, що використовуються у євангельських текстах належать до модального поля достовірності, ймовірності, можливості, необхідності та надають тексту емоційної виразності та патетики

Лінгвокультурна адаптація у перекладі є специфічним видом адаптації, спрямованим на досягнення зрозумілості та належного відтворення тексту для адресатів, які належать до іншої мовної та культурної спільноти. Цей вид адаптації виникає внаслідок необхідності взаємодії та комунікації між двома різними культурними і мовними середовищами: культурою похідної мови та культурою мови перекладу.

Отже, перекладач має достатньо складне завдання обрати стратегію передачі тексту так, щоб відтворити його зміст належним чином та використати весь прагматичний потенціал тексту оригіналу. Питання вибору стратегії лінгвокультурної адаптації залишається актуальним як у теоретичному, так і практичному аспектах перекладу. Лінгвокультурна адаптація гарантує адекватність перекладу через відтворення відносно точної емоційної та інтелектуальної взаємодії між отримувачами оригінального тексту і перекладу, і ця адаптація передусім обумовлена лінгвокультурними

відмінностями. Лінгвокультурна адаптація стає необхідною через розбіжності між вихідною та цільовою мовами і спрямована на узгодження тексту перекладу з мовою та культурою цільового споживача. Це досягається за допомогою різних стратегій та прийомів лінгвокультурної адаптації, таких як додавання, опущення, заміна та модифікація соціокультурної зумовленості лексики різного типу: фонетичної, граматичної, лексично-семантичної та фразеологічної.

Практичне значення дисертації полягає у можливості використання результатів дослідження при адаптації різноманітних мовних явищ у євангельських текстах, особливо у текстах Нового Завіту, зокрема й метафор, відповідно до різних мовних та культурних контекстів, а також у визначенні труднощів та можливих стратегій перекладу, що уможливають збереження важливих смислових і духовних аспектів релігійних текстів. Результати є корисними для вивчення різних культурних, релігійних, а також лінгвопрагматичних особливостей та їхнього впливу на сприйняття та інтерпретацію євангельських текстів у різних культурах. Практичним здобутком дисертації є виявлення спільних та відмінних підходів до адаптації різних італійськомовних та українськомовних перекладів євангельських текстів, з огляду на прагматику, встановлення значення впливу перекладацьких традицій на загальне сприйняття тексту перекладу, а також окреслення стратегій перекладу та адаптації, які застосовує перекладач з метою зробити текст перекладу зрозумілим і легким для сприйняття адресатами різних соціовікових груп.

Ключові слова: лінгвокультурна адаптація, лінгвопрагматична адаптація, переклад, прагматичний потенціал, євангельські тексти, Новий Завіт, метафора, модальне поле, релігійно-пригодницький комікс, біблійно-християнський імператив, бінарна опозиція, лінгвопрагматичні особливості, біблійні цитати, притча, прагматика.

ABSTRACT

D. O. Solovei. Linguistic and cultural adaptation of Gospel texts for a multigenerational audience (Italian and Ukrainian translation traditions). – Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in Translation Studies – specialty 035 – Philology, Kyiv National Linguistic University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2023.

The research is dedicated to studying the Linguistic and cultural adaptation of Gospel texts for a multigenerational audience (Italian and Ukrainian translation traditions). The concept of cultural adaptation and its significance in the translation of biblical texts has been defined. The problems of cultural adaptation in the translation of biblical texts have been examined. The scientific novelty of the dissertation lies in the fact that the linguo-pragmatic adaptation of the synodal translation of biblical texts in multi-genre graphic prose has prospects for studying language means, stylistic techniques, translation decisions, and their impact on the perception of the text. In particular, it has been determined how graphic images, composition, and text placement influence the conveyance of its content. The study has identified biblical genres that are most susceptible to adaptation in graphic prose and the aspects of genre that change in such adaptation. The research has revealed new layers of meanings and ways in which graphic art influences the perception of biblical stories, religious-adventure comics, parables, and individual biblical quotations through the evaluation of the pragmatic effect achieved by such adaptation. Conclusions regarding the peculiarities of the development of the translation of religious texts after the adoption of Christianity and conclusions regarding the specific issues of cultural adaptation in the translation of biblical texts can serve as the basis for studies on the linguistic-cultural adaptation of sacred texts.

The research materials can be used in teaching linguo-culturology, stylistics of the Italian language, lexicology, theory and practice of translation, and other

related disciplines, as well as in the research practice of students when writing coursework and master's theses.

Linguo-cultural adaptation in translation is one of the key problems associated with the pragmatic aspect of translation, through which arises the question of conveying the pragmatic content of the original words and considering the pragmatic aspect of translation as necessary for specific translation activities. After all, the translated text must be oriented towards an audience speaking another language, and this audience is interpreters of this text. The biblical-Christian imperative in the pragmatic aspect of the original text is significant in translation, as the goal is to evoke in the recipients the same reaction as in the recipients perceiving the original text. From the perspective of the modal-pragmatic potential and modal fields, the particles used in the Gospel texts belong to the modal field of credibility, probability, possibility, necessity, providing the text with emotional expressiveness and pathos.

Linguo-cultural adaptation in translation is a specific type of adaptation aimed at achieving understanding and proper reproduction of the text for recipients belonging to another linguistic and cultural community. This type of adaptation arises from the need for interaction and communication between two different cultural and linguistic environments: the culture of the target language and the culture of the translating language.

Thus, the translator has a sufficiently complex task of choosing a strategy for conveying the text in order to reproduce its content properly and to use the entire pragmatic potential of the original text. The question of choosing a strategy of linguo-cultural adaptation remains relevant in both the theoretical and practical aspects of translation. Linguo-cultural adaptation ensures the adequacy of the translation by reproducing a relatively accurate emotional and intellectual interaction between the recipients of the original text and the translation, and this adaptation is primarily conditioned by linguistic and cultural differences. Linguo-cultural adaptation becomes necessary due to the discrepancies between source and target languages and is aimed at aligning the translation text with the language and

culture of the target audience. This is achieved through various strategies and techniques of linguo-cultural adaptation, such as addition, omission, replacement, and modification of sociocultural determinants of various types of vocabulary: phonetic, grammatical, lexical-semantic, and phraseological.

The practical significance of the dissertation lies in the possibility of using the research results in the adaptation of various linguistic phenomena in evangelical texts, especially in the texts of the New Testament, including metaphors, according to various linguistic and cultural contexts. It is also useful in identifying difficulties and possible translation strategies that allow the preservation of important semantic and spiritual aspects of religious texts. The results are valuable for studying various cultural, religious, as well as linguo-pragmatic features and their impact on the perception and interpretation of evangelical texts in different cultures. The practical achievement of the dissertation is the identification of common and distinctive approaches to the adaptation of various Italian and Ukrainian translations of Gospel texts, with a focus on pragmatics, establishing the importance of the impact of translation traditions on the overall perception of the translation text, and outlining translation and adaptation strategies applied by the translator to make the translation text understandable and easy for recipients of different socio-age groups.

Keywords: linguo-cultural adaptation, linguopragmatic adaptation, translation, pragmatic potential, Gospel texts, New Testament, metaphor, modal field, religious-adventure comics, biblical-Christian imperative, binary opposition, linguopragmatic features, biblical quotations, parable, pragmatics.